

SEZAI KARAKOÇ ŞİİRİNDE ÖLÜM

Münire Keuser BAŞ*

ÖZET

Ölüm özellikle “öte” ile ilgili şairlerin en çok meşgul oldukları konulardan birisidir. Sezai Karakoç şiiri metafizik duyarlılığı güçlü bir şiirdir. Bu duyarlılığı besleyen en önemli kavramlardan birisi ölümdür. Kavramın şairin anlam ve imgelem dünyasında ona özgü duyusu, hissediş ve anlamlandırış süreci yaşadığı tahmin edilmektedir. Ölümü bir yok olma değil, sonsuz âleme hazırlanma evresi olarak gören şair, ölüm karşısında güçlü bir tavır geliştirme çabasındadır. Bu nedenle sadece “gül” gibi şiirsel kavramları değil “şehir” gibi sosyal kavramları da ölümle yan yana kullanabilmektedir. Bu çalışma Sezai Karakoç şiirinde ölümün anlamını ve ilişkilendirildiği kavramları incelemek, konumunu tespit etmek amacıyla yazılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sezai Karakoç, ölüm, diriliş, şiir, metafizik.

DEATH IN SEZAI KARAKOC'S POETRY

ABSTRACT

Death is one of the subjects that especially poets who deal with “metaphysics” concern about. Sezai Karakoc's poetry has a powerful metaphysics sensitivity. One of the important notion that nourishes this sensitivity is death. We believe that the notion of death lived the process of perception, feeling and interpretation peculiar to the poet, in the poet's world of sense and imagination. The poet who thinks the death not as vanishing but preparation phase for eternal life tries to create a strong attitude towards death. In this manner, he uses not just poetic notions like “rose” but also social notions like “city” beside the death. This work is aimed to analyze the meaning of death and related concepts,

* Dr., (kevserbas@yahoo.com)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

and determine the status of death in Sezai Karakoc's poetry.

Key Words: Sezai Karakoc, death, resurrection, poetry, metaphysics.

Giriş

Ölüm, sadece metafizik duyarlılığı olan şairlerin değil bütün şairlerin temel ilgi odaklarından biri olagelmıştır.¹ Şair düşünce ya da inanç dünyasının da katkılarıyla ulaştığı ölüm telakkisi ile ilintili duygu, düşünce ya da sezgilerini herhangi bir şekilde ama muhakkak şiirine yansıtmıştır. Metafizik duyarlılığı çok yüksek bir şair olarak elbette Karakoç'un bu yaklaşımın dışında kalması beklenemez. Karakoç'un şiirinde ölüme yaklaşımını araştırırken elbette ölüm temasının vurgulu bir yere sahip olduğunu tahmin etmekle birlikte bu kadar yüksek bir yoğunluk ve hacim beklemediğimizi itiraf etmemiz gerekir. Ölüm bizatihi kelime ya da anlam ve çağrışım olarak her Karakoç şiirinde vardır. Hatta şairin tüm şiirlerini bir arada yayınladığı eseri *Gün Doğmadan'ın Alinyazısı Saati* kısmı "Onüçüncü Sağnak: kış sağnağı. Ölüm. Sonra çark bir daha dönecek: diriliş" olarak nitelendirilmiştir.² Ayrıca Monna Rosa'nın ikinci kısmı "Ölüm ve Çerçeveler"³ başlığını taşır. Bunun dışında "Akrebın ölümü"⁴ "Evin ölümü"⁵, Leyla ve Mecnun'un dördüncü bölümü "Ölüm ve Ötesi: Ebedi Diriliş"⁶ gibi başlığında ölüm kelimesi kullanılan şiirler vardır. Ayrıca birçok şiirinde ölüm kelimesi geçmediği halde ölümü anlatmaktadır. Şairin annesinin ölümü üzerine yazdığı "Yoktur Gölgesi Türkiye'de"⁷ ayrıca "Ben Kandan Elbise Giydim/Hiç Değiştirsinler İstemezdim"⁸ "Anneler ve Çocuklar"⁹ "Kapamak İçin

¹ Konu ile ilgili olarak şu eserlere bakılabilir: Soren Kierkegaard, *Kayıp Kavramı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2006, s.111-137; Eyüp Şahin, *Farabî'de Zihin Felsefesi*, Yayınevi Yayınları, Ankara 2009, 138-143; Ruhattin Yazıcıoğlu, *Gazâli Düşüncesinde Ruh ve Ölüm*, Cedit Neşriyat, Ankara 2002, s.95-136.

² Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, Diriliş yay., İstanbul 2006, s. 625.

³ Karakoç, *Gün Doğmadan*, s.18.

⁴ Karakoç, *Gün Doğmadan*, s.452.

⁵ Karakoç, *Gün Doğmadan*, s.317.

⁶ Karakoç, *Gün Doğmadan*, s.598.

⁷ Karakoç, *Gün Doğmadan*, s.83.

⁸ Karakoç, *Gün Doğmadan*, s.94.

⁹ Karakoç, *Gün Doğmadan*, s.91.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010

Gözlerini”¹⁰ gibi şiirler sadece ölüm temalı şiirlerdir. Ancak Sezai Karakoç şiirinde ölüm vurgusu sadece bunlardan ibaret değildir. Şiir külliyatını bütünüyle gözden geçirdiğimizde fark ettik ki Karakoç şiirinde ölüm şaşırtıcı derecede büyük bir yere sahiptir. Ayrıca Karakoç’un ölümü konumlandırışı modern Türk şiirindeki diğer tutumlardan oldukça farklıdır. Çünkü o ölümü yaşamla birlikte ve geçişli olarak özgün bir tavırla kullanmıştır. Bu yönüyle de o dönemdeki diğer şairlerden ayrılır.¹¹

Sezai Karakoç hem bir şair hem de bir düşünce adamı olarak ölüm temasıyla çok ilgilenmiştir. Bütünsel ve nihai olarak dingin bir ölüm hissine ulaştığı aşikâr olmakla beraber bu noktaya kolay gelmediğini de fark etmemek mümkün değildir. Bu süreçte gözlemlediğimiz şey şudur ki, Karakoç düz yazılarında daha geniş anlattığı ölüm anlayışını aynen koruyarak şiirinde işlemiştir. Ölüm temasının işlendiği şiirler/mısralar ile aynı konuda düşüncelerini anlattığı metinler yan yana getirildiği zaman birbirlerinin yorumu gibi durduklarını fark etmemek mümkün değildir. Belki ek olarak vurgulanması gereken nokta, şiirlerinde şairin ölümle bireysel ilişkisinin izlerini, öznel duyularını da zaman zaman görmek mümkün olabilmektedir.

1. Ölümün Anlamı

Karakoç’a göre ölümün en önemli niteliği, insanı günlük olandan koparıp, ebedîliğin karşısına çıkaran belki de en önemli, en vurucu olay olmasıdır.¹² Şair, ölümü bir bakıma insanın kendini yeni baştan yoklayışı olarak algılar.¹³ Ölüm, hayatı fiziği aşkın bir deneyle zenginleştiren, transandantal anlamına kavuşturan bir olaydır.¹⁴

Ölüm önünde öz benliğim yavaşlar (Gün Doğmadan, “Ve Monna Rosa”, s.31.) mısraı insanın ölüm karşısında adeta kalakalıp hayatın en çıplak ve en gizemli hakikati ile yüz yüze gelişini çok yalın bir ifadeyle anlatmaktadır. İnsanoğlunun büyük sorusu, şairin öz benliğini de sancılandırır.

Yukarıya yükselsek ölüme yükseliyoruz

¹⁰ Karakoç, *Gün Doğmadan*, s.107.

¹¹ Ebubekir Eroğlu, *Sezai Karakoç’un Şiiri*, Bürde Yayınları İstanbul 1981, s.24.

¹² Sezai Karakoç, *Gündönümü*, Diriliş Yayınları, İstanbul 1979, s.15.

¹³ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2001, s.20-21.

¹⁴ Karakoç, *Yitik Cennet*, s.10-11.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Aşağı insek ölüme değişiyoruz (Gün Doğmadan, “Taha Sabır Kentinde”, s.338.)

Şair, ölümün kaçınılmazlığını hayatın içinde de çok güçlü hissetmektedir.

Ve hepsinin üstünde ölüm altında ölüm (Gün Doğmadan, “Taha Sabır Kentinde”, s.338.)

Kaçınılmazlığı aşıkardır ama meçhul bir tarafı da vardır daima. Çünkü,

Ölüm saatini kim bilebilir (Gün Doğmadan, “Alinyazısı Saati IV”, s.643.)

Zaman zaman şikayet eder ve ölümü aç bir köpeğe benzetir. Ölüm, şafak vaktinde kendini çok güçlü hatırlatır, tıpkı o vakitte daha çok havlayan köpekler gibi.

Gelin gelinlerin gecesini taşıyalım yatağımıza

Ki ölüm insanları kıra kıra varmadan yatağımıza

Bu yatak şimdilik kutlu yataktır

Ölüm ki bir aç köpektir arar bizi

Bir köpek havlıyan en çok şafak aydınlığında (Gün Doğmadan, “Köpük”, s.132.)

Bu, yok sayılması mümkün olmayan bir sorudur.

En güçlü sofraya devrilir bir rüzgarla

En ömürlü çiçek göçer sonbaharla

Ve ölüm hep asılı keskin kılıç başuçlarında

Ve kapanır açılır ulu bir perde her yüzyılda (Gün Doğmadan, “Leylâ ile Mecnûn/ 4.Dönüş”, s.576)

Ancak çıkış yoluna da sorunun içinden ulaşılmak zorundadır.

Her kapıyı ölüm kapar ölüm açar (Gün Doğmadan, “Leylâ ile Mecnûn/ 4.Dönüş”, s.576.)

İfadesi cevabı da ölümle bulmanın gereğine işaretir.

Ölümün ısmı suyu (Gün Doğmadan, “Taha'nın Kitabı”, s.339.) mısraı vaktin geldiğini, şairin ölümle hesaplaşacağını haber

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

verir. Kanaatimizce bu ifade ölüm vaktinin gelmiş olmasından ziyade şairin artık bu düğümü çözmeye kendinde güç bulmasına işaret etmektedir. Çünkü bu öyle bir pusudur ki insan bu pusuya düşmeye mahkumdur. Şairin her an karşısına çıkmaktadır.

Ölümün kara ölümün pususunca (Gün Doğmadan, "Alinyazısı Saati VII", s.653.)

Ölümün bilinmezliğinden sığınacak yer arar Şair."Esir Kent'ten Özülke'ye" seslenir.

Hayatı yumşattığın gibi ölümü yumşat (Gün Doğmadan, "Esir Kentten Özülke'ye/1.Alinyazısı Şiiri", s.438.) ifadesi hayatın inanç ve aşkla katlanılır kılındığı gibi ölümün de bir şekilde yumuşak ve katlanılır kılınmasını temenni etmektedir. Çünkü ölüm düşüncesi amansız bir dert gibidir, dinmeyen bir sağanaktır.

Ölüyü keser biçersin ama dindiremezsin ölüden gelen sağnağı (Gün Doğmadan, "Taha'nın Kitabı", s.332.)

Ölümün mahiyetine tam vukufiyet sağlayamasa da insanoğlu için onun sadece kaçınılmazlığı bilgisi dahi tarifsiz acılar yaşatır.

Göğdende ölüm zehirli bir ağıt gibi (Gün Doğmadan, "Yılan", s.451.) mısrai zehirli ağıtla birlikte belki de ölümün sanki bulaşıcıymışçasına süreğenliğini ve yakıcılığını vurgular.

Ölüm acıdır gerçekten, hiçbir acı ile karşılaştırılmayacak kadar acıdır. Hatta şair bazı kelimelerdeki acı veren hali de ölüm cezasıyla ilişkilendirerek anlatır.

Ölüm cezasından yapılmış kelimeler (Gün Doğmadan, "Ses", s.406.)

Yine aynı duygunun bir uzantısı olarak yorumlayabileceğimiz bir başka mısrada anlam ölümle ilişkilendirilerek betimlenir, bu kez şifa veren kelimeler ölümlerin dirilişi olarak nitelendirilir.

Göğü yırtan kefen beyazı elleri

....

Ölümlerin dirilişi şifa veren kelimeler (Gün Doğmadan, "Alinyazısı Saati", s.628.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Bazı ölümler insana dünyanın bir hiç olduğunu idrak ettirir. Hz.Ali'nin Hz.Peygamber'in ölümünü algılayışı bu duyguyu netleştirir.

Ali

Peygamberi yıkarken buruşmuştu dünya (Gün Doğmadan, "Hızır ile Kırk Saat", s.289.)

Aşağıdaki mısra ise,

Ölüm de öyle değil mi

İçi boş ama kıyısıyla doğrayan bir çerçeve (Gün Doğmadan, "Taha'nın Kitabı ", s.309.) hem ölümün acıtan yanına dikkat çeker hem de onun bilinmezliğini vurgular gibi görünse de bir başka mısradaki diriliş şairi soluğu hemen yetişir. Aynı mısradaki şairin iki farklı ölüm nitelemesi karşımıza çıkar.

Ölüm ateş saçan bir köpek ve bir eleğimsağma

.....

Boşanır yaz sıcağında üstünden ölümün sular serin (Gün Doğmadan, "Taha'nın Kitabı", s.330.) mısralarında önce ölüm "ateş saçan bir köpeğe" benzetilse de hemen ardından bir eleğimsağmaya dönüşür. "Eleğimsağma" benzetmesinde zannediyoruz halk inanışındaki altından geçen kızsa oğlan oğlansa kız olması durumunu çağırıştır. Ölümün değiştirici niteliği hatırlatılmak istenir. Çünkü Karakoç, ölümün bir saplantı olarak değil, ruh gelişiminin geçtiği bir tecrübe gibi algılanması gerektiğini belirtir. Ölümü hissetmek, esasında bir metafiziği olmak demektir. Bununla tasavvuf terminolojisinde "ölmeden önce ölmek" ifadesiyle işaret edilen düşünceye paralel olarak ölüm karşısında iradenin güçlendirilmesi temenni edilir. Ölümü anma, hayatı onun süzgecinden sürekli olarak geçirme, insanı ölüm bağıntısından özgür kılar, ölümden ötedeki gerçek özgürlükle tanıştır. İnsan böylece Tanrı'nın ebedilik ülkesinden gelen havayı solur.¹⁵ O halde insana düşen ölümü yok saymak değil onu doğru okumaktır.

Oku okuyabildiğin kadar ölüm dersinden

Taha birkaç kelime kaldı söylenmedik

¹⁵ Karakoç, *Gündönümü*, s.40-41.

Felçten önce birkaç kelime söyle

Son birkaç kelimeyi de söyle

Öleceksen bari öl öyle (Gün Doğmadan, "Taha'nın Kitabı", s.353.)

Şair ölümün artık doğru anlamlandırılmadığından şikayetçidir.

Ölüler kalmamış haykırdı Taha ne de babalardan bir anı

Sur yıkıntıları ölüme açılmış

Ölü kalmamış ama ölüm tutuyor güneşi toprağı

Ölü kalmamış ama ölüm hayat halini almıştır.

İçine girdiğimiz yılan turşulu ölümlerle

Değişe değişe bozulmuş ölüm bile

Nerde ölümün o ak o yeşil rengi

O siyah kırmızı keskin rengi

Artık ölüm ne gri ne kahverengi

Ne gök rengi ne yer rengi

Ölüm bir grev gibi kaplamış ülkemizi

Ta caneimize kasdeden bir grev gibi (Gün Doğmadan, "Taha'nın Kitabı", s.352.)

Ölünün toprağa indirgenmesinden yakınıdır.

İçindeki ölüden çok

Dışındaki taş örtüsüne önem verilen kabir sefaleti

Toprağı ölüyle donanmış bulanmış değil

Ölüyü toprağa indirgeyen unutuşun karakışı (Gün Doğmadan, "Hızır ile Kırk Saat", s.387.)

Karakoç için ölüm hayatla yan yanadır.

Hayat ve ölüm tabiat ve tarih iç ve dış alem

İç içe birbirinden kopmaz tanrısal bir gerçeklik her dem (Gün Doğmadan, "Ayinler", s.500.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Şair aynı zamanda ikisini yan yana olduğu kadar birbirine muhtaç olarak algılar.

Sen hayatı boşaltırsan

Ölüm aynasında aksin mi kalır (Gün Doğmadan, "Ayinler", s.499.)

Yeter ki insan ölümü ve hayatı çözmeye talip olsun.....

Korkmadan dal ölümün ve hayatın gözbebeklerine (Gün Doğmadan, "Leyla İle Mecnûn/Şairin Kuşkusu", s.570.)

Onun kaygısı,

Sıcak hoşluğunu anlarlar ölmenin (Gün Doğmadan, "Sevgi II", s.92.) duygusuna varabilmektir. Çünkü Karakoç, hep sanıldığı gibi ölümün kendisinin acı olmadığını düşünmektedir. Acı, fizik çözümlüste, mafsalların ödevlerini terk edişinde, bir kemiğin öbür kemiği koyverişinde, etin iskeletten kopuşunda ve bedeninin artık anlamsız ve absürd hale gelişindedir. Acı, absürdden doğar. Fizik acının dayanılmazlığı ölçüsünde, hatta onu aşkın bir "tatlı"lık vardır. Fizik acı arttıkça, ölüm tatlılaşır ve insan ona doğru yaklaşmağa başlar. Bir an artık "ölüm çağrısı" eşsiz ve dayanılmaz bir çekicilik kazanır. İnsan ölümün büyüüne kapılır, bu dünyayı cezbe içinde terk eder.¹⁶ Bu nedenle şair, şiirini ölümün baldan tatlı ayaklarıyla yürütür.

Ölümün baldan tatlı ayaklarıyla yürüyen şiirimle (Gün Doğmadan, "Esir Kentten Özüle'ye VI", s.446.)

Çok didiklemiştir şair ölümü. Hatta

Ölsek yeraltını yadırgamayız (Gün Doğmadan, "Ova", s.171.) diyecek kadar ölümü içselleştirmiştir. Her şeye rağmen ölüm bir yanıyla da hesap verme zamanının geldiğini işaret ederek insanı korkutur. Ve şair O'ndan da yine O'na sığır.

Ölüm düşüncesini beni sardığı şu anda

Verilmemiş hesapların korkusuyla

Sana geldim ayaklarına kapanmaya geldim (Gün Doğmadan, "Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine IV", s.433.)

¹⁶ Sezai Karakoç, *Dirilişin Çevresinde*, Diriliş Yayınları, İstanbul 1988, s.14.

2. Ölüm-Sonsuzluk

Ölümün en insani hakikat olması, Karakoç şiirlerinde varlığını her an korumakla birlikte, bu hakikatin aslında şairi saplantılı, çetrefilli veya içinden çıkılmaz durumlara götürmediğini görmekteyiz. Çalışmanın başında sözünü ettiğimiz teslimiyet duygusu kavramının ölüm konusunda da belirleyici olduğu görülmektedir. Zaman zaman şairi ürperten veya okuyucuya da aynı ürpertiye temas ettiren ifadeler olmakla birlikte bu durum şairin genel ölüm anlayışına hanel getirecek boyutlara asla ulaşmaz. Çünkü o, bağılı olduğu inanç sistemi çerçevesinde sağlam bir ölüm anlayışına ulaşmış ve o doğrultuda yorumlar geliştirmiştir. Bir ilâhî kanun olarak “sürekli gece, sürekli kış, sürekli ölüm yoktur” diyen Karakoç, ölümü ebedî âleme hazırlık denebilecek hayatın bir evresi olarak gördüğünü vurgular.¹⁷

Ölmez adam can verse de

Sonsuzluğa ayarlı bir sedirde (Gün Doğmadan, “Gül Muştusu VIII”, s.383.)

Leyla ile Mecnun’un ölümlerini anlatacakken ölümün diriliş yüzünü hisseder.

Anlatacağım ölümlerini bir sonbahar eşliğinde

Bir kış güneşliğinde

Fakat baktım bu ölüm değil diriliştir

.....

Ölümden sonra ölümsüz hayat vardır

.....

Anladım onlar ölmediler

Ölüm adına

Ölüm maskesini takınarak

Dönüştüler bir ışığa (Gün Doğmadan, “Leyla İle Mecnun/Ölüm”, s.598.)

Çünkü şair, hayatı ve ölümü evrensel bir düzenin, büyük kaderin penceresinden algılamaktadır.

Her son kaderde bir başlangıçtır

.....

Uçuş yorgunluğu imrendirir onu bungunsuz hiçliğe

¹⁷ Karakoç, *Gündönümü*, s.11.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

.....

*Sen kuşu öldü bilirsin yine öyle bil
Ama dinleniş her kiri yıkar gümüşten kaynaklarıyla*

.....

Nice bin kez tattım bitiş şerbetini

Nice kez dişledim ölümün etini (Gün Doğmadan, "Leyla İle Mecnun/Dönüş", s.577.)

Şairin "ölümün etini dişlemesi" ölümün soğuk tarafına olan duyarlılığını vurgulamaktadır. Ölümün insanı ürperten bir niteliği olduğunu da ifade eden Karakoç'a göre insan, ancak bu bilinmeyenin verdiği korku ve ürperti duygularını aşarsa, yokluk duygusunu yenebilir. Geleceği karartan iç sıkıntısından kurtulur. Yavaş yavaş ölümde bir takım varoluş çizgilerini, yeni bir tür yaşantının köşelerini ve çıkıntılarını seçmeğe başlar. Dünya şartlarında alışık olmadığı bir takım ışıltılar belirir. Âdeta sonsuzluktan sarkış denebilecek sezgiler hisseder. İlerleyen insan ölüme bakar. Hayatın her tür ve görünüşünde, ölüş ve dirilişlerin birbirini kovalarcasına akışında, zihnini ve ruhunu yıkar. Günlük hayat, zihin hayatı, ruh yaşantıları, realiteye estetik uzanımlar, ölümle birlikte olursa, daha derin bir kavrayışla evren içinde varlığını duyuracaktır. Ölüme bakmak, ölümü yaşamak, realiteyi ölümle analiz etmek, hayatın inkarı demek değil, tam tersine hayatı iyice anlamak kavramak için ölümün yardımını reddetmemektir. Ölümle uğraşan hayatla uğraşıyor demektir. Ölümle hayat ikisi birlikte varoluşumuzun tümünü meydana getirirler.¹⁸ İnsan, ölümü hayatına kararak yaşamayı başarabilirse, gerçekten yaşayanlardan olur.¹⁹ Çünkü,

Ölüme bulaşmış akşam yemekleri (Gün Doğmadan, "Ödünç Gece II", s.151.) mısraında da görüldüğü üzere ölüm en hayata dair gibi görünen hallerimize dahi bulaşmıştır. Hatta,

Hayat bir ölümdür (Gün Doğmadan, "Yağmur Duası", s.12.) ifadesinde de vurgulandığı üzere hayatın nihai niteliği ölümdür aslında. Hayatın ayrılmaz parçasıdır. Karakoç, ölüm düşüncesinden yoksun olmanın, diriliş düşüncesinden yoksun olmak demek olduğunu savunur. Çünkü ona göre bu düşünceden yoksun olmak, hayatı bir fizik akış gibi görmek demektir ki, bu insanlığın değil, bitki ve hayvanlık yaşantısının eşidir. Oysa ölüm ve ölüm ötesi düşüncesi,

¹⁸ Sezai Karakoç, *Ruhun Dirilişi*, Diriliş Yayınları, İstanbul 1979, s.126-127.

¹⁹ Karakoç, *Gündönümü*, s.41.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

insana kendi varlık sebebinin sırrını fısıldar. O bu düşünce çilesinde, meleklerin varamadığı hakikat kaynağına erme yüceliğini kazanır. Ölümü sürekli olarak anımsamak, onda gömülmek onda boğulmak değildir. Tıpkı denizi bilmenin, denizde boğulmak anlamına gelmediği gibi.²⁰

Alkış alkış ölümle barışan

Bir ülkü alıyor gözlerimi (Gün Doğmadan, "Tören", s.460.)

Şair düşünce sistematüğını ölümle barışık kılmıştır. Çünkü ölümle,

Ruhları çekip götürmek yeni bir dünyaya (Gün Doğmadan, "Leyla İle Mecnun/Parantez", s.574.) anlayışına ulaşmıştır. Ölüm artık,

Çağdan çıkarıp ebedi çağa götürme oyunu (Gün Doğmadan, "Leyla İle Mecnun/Parantez", s.575.)

dur. Hayatı her şey zannedenler koşuyu ölümle bitirirler.

Biz koşu bittikten sonra da koşan atlarız (Gün Doğmadan, "Şahdamar", s.42.)

Oysa dirilişle koşu devam edecektir. İnsan algısını genişletirse her ölümdede bir ışık görecektir.

Her ölümün yöresinde bir ışık gören (Gün Doğmadan, "Kış Anıtı", s.159.)

Karakoç'a göre bir insan ölürken, gittikçe bu dünyaya yabancılaşmaya, ondan uzaklaşmaya başlar. İnsanın dünyaya açılan duygu yollarından en önemlilerinden biri olarak göz, insan ölürken, yavaş yavaş dünya biçimlerini terk eder. Dünya, ruhtaki oluşa paralel olarak bir değışikliğe uğrar, bir metamorfoz geçirir. Bütün ruhu ışıkla dolu bir inanan, gözün en küçük aralığından sonsuz bir hoşluk duygusu içinde yalnız ışık, nur görür.²¹ Ölümün ötesindeki ölmez diriliğı fark eder.

Ölümün çürütemediğı güzellik

Ben o güzelliğı söylüyorum

Ben o güzelliğı söylüyorum

²⁰ Karakoç, *Gündönümü*, s.42.

²¹ Karakoç, *İslâm*, Diriliş Yayınları, İstanbul 1997, s.26.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Ölümün ötesindeki güzellik (Gün Doğmadan, "Alinyazısı Saati XIII", s.678.)

Çünkü artık ölüm ötesini düşünmek bir rebab çalmak gibi huzurludur. Şairin burada rebabı seçmesi de tesadüf değildir. Rebab Mevlânâ'nın kullandığı bir enstrümandır.

Ölümün ötesini bir rebab gibi çal (Gün Doğmadan, "Dördüncü Ayin", s.505.)

Karakoç Mevlânâ'nın ölüm anlayışına, ölüm gecesine "şeb-i arus" diyen yaklaşımına kadar uzanan bir dizi tedaiye atfı yapmaktadır.

Ölümsüzlüğe ermiştir zorlu bir yolculuktan sonra.

Ben ki ölümsüzlüğe ermişim deşe deşe (Gün Doğmadan, "Kış", s.458.)

Ölü yatakları sonsuzluk çayırlarıdır.

Ölülerin yatağı sonsuzluk çayırları (Gün Doğmadan, "Sesler II", s.124.)

İbadetler ölümsüzlük kazandıran aşılardır.

Ölümsüzlük gençlik aşısı o ikindiler (Gün Doğmadan, "Köpük", s.134.)

Hatta ölmüş arkadaşlar kendilerini bir sonsuzluk duygusuyla hissettirirler.

Omzunu sığamıştı o ölü arkadaşı

Sığama bir sonsuzluk gibi kalmıştı omzunda (Gün Doğmadan, "Taha'nın Kitabı", s.345.)

Artık her şey anlamına kavuşmuştur. Çünkü her şey aslında

Ebediliğe dair (Gün Doğmadan, "Leyla İle Mecnun/Çölün Öyküsü", s.566.) dir. İnsan nihai ereğine ulaşmıştır.

Hatta ne varlık bilgisi ve ne hiçlik duygusu (Gün Doğmadan, "Leyla İle Mecnun/Yıldız Falı", s.553.)

Bu da bir tasavvufi motif olarak vahdet-i vücûd kavramıyla örtüşen bir haldir dersek zannediyoruz yanlış söylemiş olmayız.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

3. Ölüm-Diriliş

Karakoç'un şiirlerinde ölüm gerçeğinin bilinmez yanı, acı veren, kabullenmesi zor tarafı yani bir insani olgu olarak oldukça geniş yer bulur. Ancak bu kadarla kalmaz, ölüm maddi anlam dünyasından hemen metafizik alana sıçrar. Ölümle sonsuzluk arasında çok güçlü bir bağ olduğu inancı şiirde kendini hissettirir. Hatta ölüm sonsuzluğa açılmak için insanın muhtaç olduğu bir evre olarak görülür. Çünkü Karakoç'a göre ölüm öte dünyaya hazırlanmak için Tanrı'nın bağıdır. Uzaya çıkan insan nasıl günlerce tecrit ediliyor ve hazırlanıyorsa, ölüm de insanı öte dünyaya hazırlar, çünkü cennet ve cehennem de bu dünyadan farklıdır. Ölüm bir hazırlık, bir çile dönemidir. Çünkü her yeni gelişme, ilerleme ve her yeni eser için bir çile gerekir. Her yeniş, bir çilenin verimidir. Ölüm, bir yüzüyle doğumdur. "Toprak ananın karnında bir doğum".²² İşte Karakoç bu büyük ve ikinci doğumu okumaya çalışır. Onun uygarlık tezine "diriliş" ismini vermesi de bu büyük dirilişten ne kadar yoğun etkilendiğini gösterir.

Şair, varlığın esasının ölümsüz bir dirilikten geldiğini ifade eder. Belki burada Tanrı'nın "Hayy" ismine gizli bir atıf vardır.

Her şey ölümsüz bir dirilikten doğma (Gün Doğmadan, "Leyla İle Mecnun/Yıldız Falı", s.554.)

Zaten asıl dirilik bu aleme ait bir şey değildir, insan bir yanılısına içindedir.

Diri dedikleriniz ölü, ölü dedikleriniz diri (Gün Doğmadan, "Beşinci Ayın", s.507.)

Şair, ölümden sonraki dirilişi tabiatten sembollerle delillendirir.

Üç mevsim ölsen de

Hiç olmazsa dirilirsin baharda (Gün Doğmadan, "Gül Muştusu", s.364.)

Ölüp yok olmuş gibi görünen otların yeşermesi aslında ölümden sonraki dirilişe işarettir.

Ölüler diriliyor otlar göğeriye yeniden (Gün Doğmadan, "Karabasan", s.551.)

²² Karakoç, *Dirilişin Çevresinde*, s.7.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Bir başka mısradaki çok farklı, çarpıcı hatta ürpertici bir benzetmeden faydalanır.

Ölüyü dirilt yumurta kaynatır gibi suda (Gün Doğmadan, "Gül Muştusu", s.364.)

Ölüm bulut gibi karaltılıdır. Doğum ise güneş gibi aydınlık.

Bir ilgi var ölenle bulut

Doğanla güneş arasında (Gün Doğmadan, "Gül Muştusu IV", s.370.)

Ancak temel yaklaşım kendini daima korur. Ölümden dirilişe kadar geçen süreç insanın öteye hazırlanması için gerekli bir metamorfoz aşamasıdır.

Ekin gibi biçildim öldüm ama dirildim

Kemiğin ve etin ateşini attım öteye (Gün Doğmadan, "Fırtına", s.168.)

Ölümün tek güldürdüğü yüz belki de mezar taşlarıdır şairin gözünde. Çünkü ölüm onları var/diri kılmıştır.

Gülen canlı mezartaşları ölümle diri mest (Gün Doğmadan, "Sesler IV", s.125.)

Hatta diriliş düşüncesini mezarlardan hissetmek mümkündür. Bu benzetme, mezarların üzerindeki baharla birlikte boy veren çiçekleri hatırlattığı kadar ölümden sonraki büyük baharı da işaret etmektedir.

Mezarlardan bile yükselen bir bahar vardır (Gün Doğmadan, "Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine", s.433.)

Bazen şair belki de bu dünyaya dair memnuniyetsizliği ya da umutsuzluğu sebebiyle her şeyin toprak olmasını diler. Çünkü diriliş için her şeyin ölmesi, toprağa karışması gereklidir.

Tanrım duam şu ki her şey yeniden toprak olsun (Gün Doğmadan, "Gül Muştusu XIV", s.402.)

Aslında şair ölümle sürekli bir alışveriş içindeki Hz. İsa'dan söz açmış görünse de onu yanında oturtan/ şairin kendisi de ölümle her an beraberdir.

İsa'dır bu benim yanımda oturmuş bir taş

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

İki bin yıllık bir hece taşına

Taş nerde bitiyor nerde başlıyor İsa

Sürekli bir alışveriş var aralarında (Gün Doğmadan, "Köpük", s.140.)

Hattâ şair ölümler kentinden gelenlerin farkındadır.

Yıkıntılar leşler ve mezarlar

Ve gece hışırtıları içinden

Bin yıllık kar altından

Ölümler kentinden

Sıyrılarak

Geceyi ışıklarla delerek

Gelenler var biliyorum (Gün Doğmadan, "Fecir Devleti", s.419.)

Çünkü o gerçekten ölümden sonrasında çok daha fazla ilgilidir.

Fildişinden bir doktorum

Elimde denizlerden bir koleksiyon

Bana yalnız ölen gelir

Ben ölümden sonrasına bakan bir doktorum (Gün Doğmadan, "Sesler I", s.124.)

Ölüm ve dirim sahibi olmak adeta birbirine geçmiş bir ruh haline dönüşmüştür. Ölümü kendine payanda yapmış bir dirilik peşindedir.

Durmamacasına açılmış bir kabiriz

Surlara işlemiş bir ölüyüz

Duvarlara geçmiş bir diriyiz (Gün Doğmadan, "Hızır Kırk Saat", s.235.)

Kulakları hep sonsuzluğun fısıltısını ararken o yine mezarlara yönelir.

Mezarlara yerleşmiş adsız ölümsüz o sese (Gün Doğmadan, "Sesler VI", s.128.)

Hatta dirilişi mezar taşlarında tasvir eder.

Kerpiçte bir değişme var

Ölü tozunda bir doğrulma

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Tüyleneiyor mezartaşları (Gün Doğmadan, "Gül Muştusu III", s.368.)

Diriliş'ten sonra insanın karşısında aciz olan ölümdür artık.

Dirildi Taha

Onulmaz bir ölümlle

Kavuran bir felçle öldüğü halde (Gün Doğmadan, "Taha'nın Dirilişi", s.355.)

Çünkü ölümü öldürenler esasen gerçek dirilerdir.

Ölüydü insanlar

Yalnız yaşıyordu o yatır

....

Hayatı ve ölümü birlikte

Aynı geçmezlik ve değişmezlikle

Aynı yenilik ve tazelikle (Gün Doğmadan, "Çeşmeler I", s.464.)

Şair dirilişi yine şairlerden ümit etmektedir.

Bir çöl kuşu gibi çınladı kutlu öğle

Bir kımlıdanış mı bu ölü şairlerin tümseklerinde (Gün Doğmadan, "Leylâ ile Mecnûn/Doğum", s.534.)

Diriliş düşüncesini Hz.İsa'nın ölüleri diriltmesine atf yaparak pekiştirir. Bir bakıma Hz.İsa'ya verilen bu mucize de diriliş kavramını gündeme getirmenin, bir kez daha dikkatlere sunmanın bir başka yoludur.

Bu fırtmanın önünde

O çocuktan başkası duramaz

O kabartacaktır toprağı

Bir dağ kurarak ölülerden (Gün Doğmadan, "Sesler VII", s.168.)

Bütün bunlardan şairin hedefi bellidir. Hayatı diriliş düşüncesi ile zenginleştirmenin peşindedir.

Yalnız ölüm mezar kazmaz mezar kazılır ölüme de

Bir boydan boya bat batı selsebillerine

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Yeniden doğ ol kendi kendinin ışıldağı

Kır seni senden eden eski bardağı (Gün Doğmadan, "Üçüncü Ayin", s.499.)

Şair sağlıklı ölüm anlayışının mezara konulup öldürülmesini önerir. Ölmeden önce ölmektir aslanan. Ki diriliş kavranabilsin:

Ve ölümü çevirmek diriliş hayatına (Gün Doğmadan, "Diriliş", s.620.)

Ölümlerle bu kadar uğraşmasının sebebi ölüm sevicilik değildir. Onu ilgilendiren aslında ölümden ziyade ölümün metafizik boyutudur.

Fildişi ölümün işlemediği taş

Doğumumun yüzüğüne kaş olsa

.....

Ölümden değil dirilişten yanayım

Ölümden değil ölüm sonrasında yana (Gün Doğmadan, "Şairlere ve Şiire Dair Dörtlükler", s.624.)

Şairin ölüm vurgusu esasen bir tek hedef etrafında dönüp durur. Aşağıdaki mısralarda da yer aldığı üzere ölüm, sağaltıcı bir yaklaşımla hayatımıza dahil olmalıdır.

Senin mesleğin bir bakıma bir ölüm mesleği

Bozulmuş saatleri ölümle iyi etmek

Ölümlerle açmak kurumuş dudakları

Ölümlerle açmak kapanmış gözleri

Öleni ölümle diriltmek

Ölümlerle sağ tutmak sağ olanı

Ölümlerle ışınıyla görmek

Karanlık gecede

Karataştaki

Kara karıncayı (Gün Doğmadan, "Hızır ile Kırk Saat", s.222.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Şair, ölümün sağlıklı bir bakış açısıyla kavrandığı takdirde insana çok şey katacağı inancındadır. Ölüm dikkatleri keskinleştirecek, duyarlığı yükseltecek, pek çok olumsuzluğun iyiliğe evrilmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

4. Ölüm-Şehir

Sezai Karakoç şiirinde ölüm kavramı ile şehir arasında ilginç bir bağ kurulduğunu fark ediyoruz. Onun şiirinde ölüm ile diriliş, sonsuzluk, gül anne-çocuk ölümleri gibi kavramların yer bulduğu çok bilinen bir durumdur. Pek çok araştırmacı gerek akademik çalışmalarda gerek deneme üslubunda yazdığı Karakoç incelemelerinde bu konulara değinmiştir.²³

Karakoç'un şiirlerindeki ölüm kelimesinin yer aldığı tüm mısraları dikkatle gözden geçirdiğimizde fark ettik ki, Karakoç ölüm kavramı ile şehir kavramı arasında da ilginç bir bağ kurmuştur. Elbette bu bir tesadüf değildir. Bu durumu sadece poetik duyarlıkla açıklamak da zayıf bir yorum olacaktır. Yukarıda belirttiğimiz üzere Sezai Karakoç'un şiirleri, öncelikle düşünce dünyasının estetik ve sanatsal izdüşümüdür. Karakoç'un, zihnindeki şehir anlayışını aynıyla şiirsel plana taşımış olduğu görülmektedir. Şehir ile ölüm arasındaki bu bağın sebebi, onun ölüm duyarlığını hayatının karar bir yaşam kurmuş insanın şehrine de bu duyarlığı yerleştirebilmesi gereğine duyduğu inançtır. Elbette bu onun uygarlık yaklaşımının bir uzantısıdır. Hatta belki de en güçlü uzantılarından biridir. Karakoç'un uygarlık tezinin en güçlü ve ayırt edici tarafı metafizik duyarlığın yoğun vurgusudur. Bu bağlamda uygarlığın odak alanı olarak şehrin de uygarlık anlayışını yansıtan en güçlü mekan/alan olması beklenir. Bu yaklaşım sebebiyledir ki Karakoç ölüm kavramı ile şehir ve şehirle ilgili unsurları bir arada kullanarak hayatın tüm alanlarında ölümün var kılınması gereğini hatırlatmak istemiştir.

Her ne kadar ölüm, insanı dünyadan alıp götürmek durumunda olsa da ölümlerin şehri terk etmesinden rahatsız olur. Bu mecaz ifade şüphesiz şehirde ölüm duyarlığının canlı kalmasına işaretir.

Bu gece ölümler şehri terketmiş

²³ Bkz. Kamil Eşfak Berki, "Monna Rosa Şiiri ve Belirlemeler" *Kitap Dergisi*, Aralık 1998, Yıl:13, S.93, s.20-24; Osman Bayraktar, "Sezai Karakoç Şiirinde Yönelişler", *Yedi İklim*, Eylül 2000, C.13, S.126, s.10-17; Turan Karataş, *Doğunun Yedinci Oğlu-Sezai Karakoç*, İstanbul 1998.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

.....

Bu şehir yerden bile ağır bu gece

Altında bir tek ölü olsun kalmamış

Ölenlerdir incelten hafifleten oysa

Uçacakmış gibi yapan şehirleri (Gün Doğmadan, "Ödünç Gece II", s.152.)

Ölenlerin şehirleri inceltmesi çok naif bir ifadedir gerçekten. Şair bu ifade ile metafizik âlemden gelen ulvî atmosferi, insanın hakikati bütünsel bir duyarlılıkla algılayarak sağlıklı bir varoluşa ulaşmayı kastettiğini zannediyoruz. Çünkü ölüm ve metafizik âlemden bigâne kalmak, insan ve de şehir için ağır bir yükür. Şair İsrail'in surunu güllerle benzeştirir. Ölümün havaya dağıtılması, gül kokusunun yayılması gibi şehri kuşatmalıdır.

Nerede Kent'i ve ölüleri havaya dağıtan İsrail surları, güller? (Gün Doğmadan, "Birinci Ayin", s.483.)

Şair kendisini bir yiğit kabir eriticisi olarak görür. Bu kavram yorumu zor bir ifade olmakla beraber ölüm karşısında yok olmamayı belki ölümü öldürmeyi çağrıştıran bir içerik taşımaktadır.

Ay kesik ve ben yiğit bir kabir eriticisi

Geceleri dolan üstün ve tembel bardak

Cami dolaylarında sur kapılarında

Toprak kaçını ölülerin toplayan tüylerini (Gün Doğmadan, "Ödünç Gece II", s.152.)

Karakoç'a göre şehrin anlamı ve ruhu, şehir kavramı uygarlıkla ilişkilidir. Onun yaşam ve ölümü, uygarlığın yaşam ve ölümüne çıkmaktadır. Değişim yaşaması ve anlam kaybına uğraması da, aslında eski uygarlıktan gelen gücünü yitirmesindedir. Bir bakıma bu karakteristik kentlerin zaafı kuvvetinde gizlidir. Bir uygarlığa tam şartlanmış, onları bir yandan o uygarlığın toplu bir sergisi yaparken, o uygarlığın göçüp gitmesiyle şehir de yola çıkmakta acele etmektedir. Eski güçleri ölçüsünde yeni değerler ortaya koymadıkları sürece, eski üstünlük ve yüceliği dengeleyecek yeni insan atılımları ve kurumları getirmediği, yeni bir uygarlığa veya uygarlık atılımına gebe olmadıkça, yeni bir ruh, anlam ve hayat

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

kazanması olmadıkça, bu göçüş kaçınılmazdır.²⁴ Uygarlığın öldüğü zamanlar şehrin de öldüğü zamanlardır.

Ama ne yazık ki, Şehir ölü. Natürmort şehir. Frigofirik şehir (Gün Doğmadan, "Ayınlar II", s.488.)

Kent bir tabuttur artı çivisi insan (Gün Doğmadan, "Taha'nın Kitabı", s.331.)

Kent kemiriliyor ya üstten tepeden

Her tırtığında ölen evrensel bir lehimli beden (Gün Doğmadan, "Fırtına", s.163.)

Firavun saltanatının son bulduğu vakti de bir şehir unsuruyla özdeş kılarak anlatır.

Ehramların ölüm saati (Gün Doğmadan, "Hızır ile Kırk Saat", s.237.)

Şair, şehirler ölse de insanın hep yaşayacağına inanır.

Ölen şehirlerdir Taha değil (Gün Doğmadan, "Taha'nın Ölümü", s.351.)

Şair şehrin değişik yerlerinde ölümü ansızın karşımıza çıkarır. Bazen bir ölünün götürülüşünü gördüğümüzde hissettiklerimiz mısralara yerleşir. *Yoldan bir ölü götürüyorlarmış da sezmişler gibi* (Gün Doğmadan, "Hızır ile Kırk Saat", s.289.)

Bazen sokaktan geçen ölü arabası dikkatlere sunulur.

Ölü taşıyan bir araba (Gün Doğmadan, "Kayboluş", s.78.)

Günümüz şehir mimarisine ilginç bir yorumla, ölüm bağlantılı bir eleştiri getirir. Elbette bu bir uygarlık eleştirisi olarak alınmalıdır.

Çocuk düşerse ölür çünkü balkon

Ölümün cesur körfezidir evlerde

Ölüleri balkonlara gömecekler

İnsan rahat etmeyecek

Öldükten sonra da (Gün Doğmadan, "Balkon", s.81.)

²⁴ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu*, Diriliş Yayınları, İstanbul 1980, s.97.

Burada Ebubekir Eroğlu'nun yorumlarını dikkate almak gereklidir. Eroğlu, Karakoç'un Balkon şiirindeki balkon imgesinin yaşamın ölüme doğru çıkmış bir körfezi ya da ölümün yaşama doğru uzamış bir körfezi olarak yorumlamakta ve her iki duruma da imkan sağlayan bir "geçişlilik" ifadesi taşıdığını belirtmektedir. Anneler bu körfezde durarak (arkalarında, ev olduğuna göre) yaşama bağlıdır, yaşamın içindedirler.²⁵

Kızkulesi'ne şehrin ortasında dimdik duran ölümle ilgili bir sembol olarak dikkatimizi çeker.

Ölümden korkuşun sembolü olan

Ölümden kurtuluşa yol arayan (Gün Doğmadan, "Kız Kulesine Gazel", s.665.)

Günün belli vakitlerini ölümle ilişkilendirir.

Bir ölümden sonraki

Öğle sığağındaki sebil gibi (Gün Doğmadan, "Hızır ile Kırk Saat", s.220.)

Ebubekir Eroğlu "Köpük" şiirini bir yönüyle çağdaş sanatta ölüme bakışın yansıtılması olarak değerlendirmektedir.

Ölüm ki tabiatüstü hayatların meneceri

En yeni buluşu intihardır (Gün Doğmadan, "Köpük", s.130.) mısraları çağdaş sanatın yaşamı anlamlı kılmak uğruna intihar gibi yanlış bir yol seçen yaklaşımına işaret eder. Modern sanat, ölümle sağlıklı bir ilişki kuramamış ve intihardan başka bir seçenek üretememiştir.

Ölüm "terkisini genişletmiş" kendisine gelecek olanlara yer açmış,

Azrailin boyuna bülüğa erdiği gerdeğe girdiği (Gün Doğmadan, "Köpük", s.130.) kentte, yaşam dirimi itmiş ve ölüme yeni kurallar getirmiştir. Sorun kentin hayatından dirimin gitmiş olmasıdır. İşte köpeğin havlaması, horozun ürpermesi buna karşı bir gizi duyumsatmaktadır. Elbette her şey birbirine ışık tutmakla ödevlidir. Hayat ölüme, ölüm hayata.²⁶

²⁵ Ebubekir Eroğlu, *Sezai Karakoç'un Şiiri*, s.23.

²⁶ Ebubekir Eroğlu, *Sezai Karakoç'un Şiiri*, s.34-35.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Bütün bunlardan sonra yine kurguyu dirilişe bağlar. Şehrin ölümünü de dirilişe yorar.

Ölümün biliyorum ey İstanbul diriliş içindir (Gün Doğmadan, "Alinyazısı Saati VIII", s.659.)

Şehri ve tabiatı diriltmek için hayatın içine ölümü harmanlar. Ölüm duyarlığı hayat getirecektir.

Ölümlerle dirilişle

Kerpice kattığım gülle duamla

Kır ortasına saldıığım mezarlarımla

Tabutla değiştireceğim tabiatı (Gün Doğmadan, "Gül Muştusu III", s.369.)

Ev ile mezar, diri ile ölüm arasındaki bağa ilişkin çağrışımlara davet eder.

Ölümlerle konuşmalar

Diri ölü karışımı ve baba

Ev-mezar geçmeleri ve sıra

Üzüm tanelerinde bir aynada

Ölüleri yıkayanlar horozla (Gün Doğmadan, "Taha'nın Kitabı", s.343.)

Hatta biz bazen ölenleri unutsak da onlar bizi unutmazlar.

Yıkıntılar leşler ve mezarlar

Ve gece hışırtıları içinden

Bin yıllık kar altından

Ölümler kentinden

Sıyrılarak

Geceyi ışıklarla delerek

Gelenler var biliyorum (Gün Doğmadan, "Fecir Devleti", s.419.)

Aşağıdaki mısralar ise modernitenin ölüm yaklaşımına genel bir eleştiri olarak okunabilir:

Ölümler kalmamış haykırdı Taha ne de babalardan bir anı

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

*Sur yıkıntıları ölüme açılmış
 Ölü kalmamış ama ölüm tutuyor güneşi toprağı
 Ölü kalmamış ama ölüm hayat halini almış
 İçine girdiğimiz yılan turşulu ölümlerle
 Değişe değişe bozulmuş ölüm bile
 Nerde ölümün o ak o yeşil rengi
 O siyah kırmızı keskin rengi
 Artık ölüm ne gri ne kahverengi
 Ne gök rengi ne yer rengi
 Ölüm bir grev gibi kaplamış ülkemizi
 Ta canevimize kasteden bir grev gibi (Gün Doğmadan,
 "Taha'nın Ölümü", s.352.)*

Günümüz insanı ve şehri, ölüm ile sağlıklı bir bağ kurmayı başaramamıştır. Şairin son mısradaki belirttiği üzere ölüm "canevimize" kasteder hale gelmiştir. Elbette burada şairin önce somut anlamda ölümün cana kastettiğinden yola çıkarak "canevi"ne bir vurguyu hedeflediğini anlamak gerekir. Bu ifade bir bakıma insanın metafizik yanına, gönlüne ruhuna iç dünyasına bir atf olarak yorumlanabilir.

5. Ölüm-Gül

Sezai Karakoç'un şiirlerinde gül ile ölüm arasındaki bağ kendini çok güçlü ve yoğun bir şekilde hissettirir. Gül ile ölüm arasında bir sır vardır ve şair onun peşindedir.

Bir gülün ölümle ilgisini

Gülle ölüm arasındaki sırrı

Arar gibi

Bir gülün hesabını sorar gibi (Gün Doğmadan, "Gül Muştusu V", s.373.)

Ölüm anındaki ölümün cezbediciliğinin sebebi de gül kokusundan kaynaklanır. Bu koku adeta ölümü kolaylaştırır.

Ölüm bir ay çekimi zamanı dönemi denizidir

Kalkar kalkar seni çeker

Gül kokusunu alıyorsan seni ölüm çeker

Ölümün terkisi birden genişler (Gün Doğmadan, "Köpük", s.131.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 5/1 Winter 2010*

Yine aynı yaklaşımla ölmek üzere olan insan için de şair gülden meded umar, çünkü gül bahardır, gül dinginliktir, acıları dindirir.

Gül ölmeden önce gerek

....

Dokundurmak için baharı

Ölünün ellerine (Gün Doğmadan, "Gül Muştusu VII", s.379.)

Gül her zaman bir huzur bahşeder. Hatta kıyamet kopma anında dahi bir ferahlık sunar.

Mor bir suda eridi eridi eridi ışık

Aya bakıp öksürdüm öksürdüm öksürdüm

Gül vakitlerinin hükmünü sürdüm

Sur dibi bir kıyamet kopuşunda (Gün Doğmadan, "Tan", s.146.)

Hayat bir bakıma gül yetiştirmeye çalışmaktır. İnsan bunu başaramıyorsa ölüm zamanı gelmiştir.

Pipon yanıyorsa seni ölüm çeker

Gül yetiştiremiyorsan seni ölüm

Samanyolu jet iziyse seni ölüm (Gün Doğmadan, "Köpük", s.130.)

Ölenin hakikati seslendirmesini de şair, gülün açılışına benzetir. Belki burada gülün Allah'ın "Cemâl" isminin yansıması telakkisine bir telmih de söz konusudur. Gülün açılışı bir bakıma nihai hakikatin ifşasıdır.

Bir çağırış bekleyenler

Ölen döner ve çağırır

Gülün açılışı gibi (Gün Doğmadan, "Gül Muştusu II", s.366.)

Şişelere doldurulup bekletilen gül yapraklarından yapılan bir çeşit gül şerbetini şair ölüme çare gibi algılar.

Her evin penceresinde dizili gül şişeleri

Ölüme çare gibi boşaltılan (Gün Doğmadan, "Gül Muştusu VII", s.378.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Şair mezarların üstüne dikilen gülleri yeniden dirilişin gerçekleşeceğine dair bir muştı, bir delil olarak görür. İkinci yaradılış anında ebediyet soluğu üflenince insan güllerle dirilecektir.

Ölülerin üstüne dikilen güller

Onları diriltmeye yeter

Yeter ki insanın canını yeşertecek

Yaradılış baharının soluğu üfürülsün yüceden (Gün Doğmadan, "Gül Muştusu VIII", s.382.)

Yine aynı düşüncenin bir başka ifadesi şöyledir:

Ey gül sen bahar yağmuruna karışan

Diriliş şarabı olursun bize

Ölüp de dirilmiş çocuklar oluruz biz

Seni kana kana bahar bardaklarından içince (Gün Doğmadan, "Gül Muştusu VIII", s.383.)

Burada şair, insanı yeniden diriltecek olan diriliş şarabının bahar yağmuruna karışmış gül/gülsuyu olduğunu düşünmektedir. Hatta gülün sadece kokusu bile insanı diriltmeye yeter.

Gül kokusundan mest olup

Ölüyken dirilenler gibi (Gün Doğmadan, "Gül Muştusu IX", s.386.)

Elbette bu ifade sadece biyolojik ölümü nitelendiriyor olamaz. Klasik edebiyatımızda gülün en önemli fonksiyonu Hz.Peygamber'i sembolize etmesidir. Karakoç'un bunu da çağrıştırmak istediğini dikkate almak gerekir. Hatta bir başka mısra bu tespiti teyid etmek üzere imdadımıza yetişiverir.

Kalbim güneşim efendim

Ölmüşleri diriltiyor sesin (Gün Doğmadan, "Taha'nın Kitabı", s.328.)

Hz. Peygamber'in mesajıyla insanın yaşadığı metamorfoz bir ölünün dirilmesi gibidir.

Hayatı sonsuzluğa ayarlayarak yaşamayı başarabilirse insan kıyametin kopması ya da ölümün gelmesi karşısında korku

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

duymayacaktır çünkü inanmalıdır ki gül açılacak, gerçek varoluşa ulaşacaktır.

Kan kıyamet kopsa da şehirde

Ölmez adam can verse de

Sonsuzluğa ayarlı bir sedirde

Beklenen gül açılacak seherde

Baharla gelen yemyeşil bir seherde (Gün Doğmadan, "Gül Muştusu VIII", s.383.)

Sezai Karakoç'un şiirlerinde ölümle ilintili olarak kullanılan diğer çiçek menekşedir. Tasavvufi literatürde menekşe çiçekler arasında gerçek sufi olarak kabul edilir. Mevlânâ'nın menekşeyi lacivert elbisesiyle tozlar içerisinde oturmuş murakabe eder halde veya tamamen kendini ibadete vermiş olarak tasvir ettiği malumdur.²⁷ Karakoç'un şiirlerindeki menekşeyi bu manada anlamak uzak bir yorum olmasa gerektir.

Ölüm ki en çok o menekşelerden korkar

Dokunduğumuz o menekşelerde

Bizi ölüme yaklaştırıp uzaklaştıran bir Âraf var (Gün Doğmadan, "Taha'nın kitabı", s.322.)

Ölümün gerçek bir sufiye ya da Karakoç literatürüne göre dirilişe ulaşmış bir insana yapabileceği bir şey yoktur. Menekşe kokusu diriliş müjdesidir.

Bu gelen diriliştir kuşta ses

Menekşede koku gür çayırarda yeşillik

Ölümden sonra gelen yeşillik (Gün Doğmadan, "Gül Muştusu VIII", s.381.)

Zannediyoruz aşağıdaki mısralar da derviş-menekşe eğretilmesinin bir örneğidir. Bir dervişin mezarında açmış menekşeler sonsuzluğa dair bir türkü gibi ortalığı doldurmaktadır.

Ölümü hecelemiştik

Ortalığı dolduran sesinde

²⁷ Annemarie Schimmel, *Ben Rüzgarım Sen Ateş*, İstanbul 2007, s.65 .

Ta...aşâğılarda olan yatıra

Bir türkü söylüyordu

Ölüm ötesinde açmış

Menekşeler kimliğinde (Gün Doğmadan, "Çeşmeler I", s.464.)

Bir başka mısradaki ise menekşe kelime olarak geçmez ancak çağrışıma göre aynıdır. Mutlu dede-derviş ile eflatun-menekşe uyumu adeta mısraların alt katmanında kendini hissettirmektedir.

Mutlu dede ölümünün eflâtunu (Gün Doğmadan, "Gül Muştusu VII", s.376.)

Şair umutsuz gönüllere diriliş müjdesini güller ve menekşelerle haber verir. Saf aşkın sembolü olarak Mecnun'un kabrinde her bahar tazelenen ölümsüz menekşeler ve güller diriliş umudunu bir kez daha yeşertecektir.

Kaybolmuş mezarından

Ölümsüz çiçekler

Güller menekşeler derecekler

Ve onları serecekler

Umutsuz gönüllerin önüne

Onlarla ölmüş ruhlara

Diriliş sunup can verecekler

Sen aşk alevisin

Hayat kılıcısın

Asılı ölümün tepesine (Gün Doğmadan, "Leylâ ile Mecnûn/Mecnûn ile Rahip", s.590.)

Sezai Karakoç'un şiirlerinde en çok yer verdiği çiçek isimleri gül ve menekşedir. İlginçtir, her ikisini de ölümlle ilişkilendirmektedir. Özellikle gül Karakoç'un imgelem dünyasında divan edebiyatından ödünç aldığı kavramlardan biri olarak kabul edilebilir olmasına rağmen Karakoç'un onu aynen divan edebiyatındaki gül mazmunu gibi kullandığını söylemek mümkün değildir. Aslında burada Karakoç'un bilinçli olarak mazmuna yeni bir yorum kattığını söylemek de imkan dahilindedir. Çünkü Karakoç'un gelenekten

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

beslenmeyi çok önemsemekle beraber ona kendinden bir öz katarak yeniden yorumlamak niyetinde olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Düzyazılarında bu niyetini son derece açık biçimde ifade eden ibareler vardır. Çünkü O, geleneği aynen tekrar etmeyi siğ bir taklit olarak nitelemektedir.

6.Ölüm/Ölüm anı-Kiraz

Sezai Karakoç'un şiirlerinde ölüm ile özellikle de ölüm anı ile kiraz arasında bir bağ kurulur.

Ölümler kirazlar arasında

...

Bir ilgi kur (Gün Doğmadan, "Hızır Kırk Saat", s.185.)

Bu ilgi birbirine çok tezat gibi duran kavramlardan insanın hayatı/hakikati bütünsel olarak kavrama metoduna katkı olarak algılanabilir.

Ölüm anı ile kiraz arasındaki bağın en yoğun vurgulandığı yer "Eski Kirazın Gereği" isimli şiirdir. Ölüm halinin bungenluğundan kirazın bahar çağrıştıran, tazelik ve kırmızı ışıltısından ölümü rahatlatması beklenir belki de. Kiraz ölmek üzere olan hastanın kadehinin yanında durur. Hasta artık onu yiyecek halde olmasa da kiraz dudaklarına değdirilir.

Kiraz ölünün kadehinin yanındaki

Fakirler hastanesinde komodinin üzerindeki

Yemek için değil çekmek için dudaklarla

Ölürken kiraz koymalı ağızlara (Gün Doğmadan, "Eski Kirazın Gereği", s.95.)

Zannediyoruz ölüm ile bahar ilgisi doğru bir yorumdur. Çünkü şiirin ikinci kısmında ölenin kiraz seyrederek çocukluğunu hatırlaması bu yorumu destekler görünmektedir. Çünkü kiraz bahçelerinin aydınlığı/bahar çağrışımı çocukluğu hatırlatmakla beraber bir yandan da ölümü bahar kılan bir fonksiyonu alt metin olarak sunmaktadır.

Görebileceği bir yere koydurdu kirazları

Kiraza baka baka öldü

Hangi aydınlık içindeydi biliyorum

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Hatırlıyordu çocukluğundaki

Kiraz bahçelerini, eski kirazın gereğini (Gün Doğmadan, "Eski Kirazın Gereği", s.95.)

Bazen de bu bahar aydınlığı içilemeyen bir su gibi bardakta kalır. Çünkü aklın metafizik olandan yardım alması gereği vardır. Ölünün kirazdaki aydınlıktan nasiplenmesi "kutsal" olana yakınlaşması ile mümkündür. Aksi halde kiraz/bahar aydınlığı hep aynı iraklığı koruyacak ve ölü ona bir türlü ulaşamayacaktır.

Uzanan bir yarı ölü eli kirazdan kiraza

Kirazsa hep aynı iraklığı bozmamakta korumakta

İçilemeyen bir su bardakta

Aklı düzeltmenin mümkünü kutsal balıklarla (Gün Doğmadan, "Köpük", s.135.)

Eğer bir aksilik olur da kirazlar/bahar aydınlığı gelmezse gelen ölüm olacaktır.

Anneler kirazları beklerken

Bir bardak suda ölüm kaynamış (Gün Doğmadan, "Taha'nın ölümü", s.353.)

Elbette burada sözü edilen sadece fiziksel anlamda bahar değildir. Bütünsel bakış açısıyla yokladığımızda- ki bundan kopmamamız gerekir- şairin bahar ile kastedtiği hakikat vurgusudur. Bahar gelirse yani hakikat var olursa diriliş gerçekleşecektir. Aksi halde bir bardak suda ölüm kaynayacaktır.

Sezai Karakoç'un şiirlerinde ölümle birlikte anılan bir diğer meyve de karpuzdur. Karpuzun anıldığı mısralar kiraz kadar açık ipuçları vermemekte, ne kadar zorlansa da ifadeler de müphem bir taraf kalmaktadır.

Karpuz kesilmemiş ölünün yanında (Gün Doğmadan, "Sesler II", s.124.)

Bir başka yerde de yine aynı müphemiyet kendini korumaktadır.

Yaşlı bir hastada tortusu olur ölmenin

Ve siz ey bir karpuzu ikiye bölmenin

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Ustalığma ermiş kutsal kişiler akşam sularında

Karpuzun eskittiği gözlerim (Gün Doğmadan, "Köpük", s.131.)

7. Anne-Çocuk Ölümü

Sezai Karakoç şiirinde anne ölümü özel bir imgedir. Şairin bizzat kendi annesinin ölümü üzerine yazdığı "Yoktur Gölgesi Türkiye'de" şiiri

İncedir billurdandır yoktur gölgesi Türkiye'de

Bir meçhul Meryem mermerden değil ama kutlu (Gün Doğmadan, "Yoktur Gölgesi Türkiye'de", s.83.) dizelerinde karşılığını bulan bir anneyi tasvir eder. Bu şiirde annenin ölümü hissedilmekle birlikte asıl olan onun ölümünden ziyade şahsiyetinin dikkatlere sunulmasıdır.

Görür gibi uyur konuşur gibi susar güler ağlar gibi (Gün Doğmadan, "Yoktur Gölgesi Türkiye'de", s.83.)

Dizesinde en öz şeklini bulduğu üzere anne herkesten ve her tavırdan farklı bir hal ile nitelendirilmektedir.

Taha'nın Kitabı'ndaki "Evin ölümü" başlıklı kısımda ise evin ölümünün en güçlü vurgusu anne ölümüdür. Elbette buradaki ev kavramının geniş bir sosyolojik manaya tekabül ettiğini göz ardı etmemek gerekir. Bu bağlamda anne ölümünün de "Yoktur Gölgesi Türkiye'de" şiirindeki bireysellikten ziyade daha geniş sosyolojik bir vurguyu hedeflediği kanaatindeyiz.

Öldü anne ve mutfaklar kilitlendi

Kilerler boşaltıldı farelerce

Anne gitti ve evler döndü yazlık otellere

Anne gitti ve sular buruştu testilerde

Artık çamaşırlar yıkansa da hep kirlidir

Herkes salonda toplansa da kimse evde değildir (Gün Doğmadan, "Evin Ölümü", s.318.)

Elbette annenin ölümü onu anne kılan varlıkla ilişkilendirilir. Çünkü bu iki varlık arasındaki bağın yumuşaklığı ve sıcaklığı kadar ölümleri arasındaki ilişki de yakıcı ve yürek acıtıcıdır.

Anne öldü mü çocuk

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

*Bahçenin en yalnız köşesinde
Elinde siyah bir çubuk
Ağzında küçük bir leke
Çocuk öldü mü güneş
Simsiyah görünür gözüne
Elinde bir ip nereye
Bilmez bağlayacağımı anne* (Gün Doğmadan, "Anneler ve Çocuklar", s.91.)

İki ayrı dördlükte önce annenin ölümü karşısında çocuğun hali, sonraki dördlükte de çocuğun ölümü karşısında annenin hali betimlenmekte son dördlük ise bu iki ölüm arasındaki o müthiş ilişkiyi sehl-i mümteni denebilecek bir ifade seviyesinde dillendirmektedir.

*Kaçar herkesten
Durmaz bir yerde
Anne ölünce çocuk
Çocuk ölünce anne* (Gün Doğmadan, "Anneler ve Çocuklar", s.91.)

Karakoç'un anne-çocuk ölümlerini başka zaman da birbirinden ayırmadığını görmekteyiz.

*Bir balık görünce nasıl çırpınırsa bir martı
Gün batınca nasıl çırpınırsa
Boğulmuş bir kuş gibi
Bir deniz
Çocuğu ölünce öyle çırpınır bir anne
Annesi ölünce bir çocuk öyle çırpınır
Çırpın çırpın ki belki görürsün ölümden ötesini
Senin mesleğin bir bakıma ölüm mesleği* (Gün Doğmadan, "Hızır Kırk Saat", s.222.)

Son iki dizede şairin ölüm acısıyla çırpınmanın insana ölüm ötesiyle ilgili daha ciddi bir algılama yetisi kazandırdığına dair bir vurgu yaptığını görmekteyiz. Aynı şekilde aşağıdaki mısralarda anne ölümüyle kıyamet arasındaki benzerlik dile getirilmektedir.

Annesinin ölümünden önce tabutlaşan

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Karyolasının başı ucunda

Bir yaz hafakanında

İster istemez kendini

Kıyamete alıştıran bir kızdan (Gün Doğmadan, "Hızır ile Kırk Saat", s.285.)

Belki de kadınlar/anneler için bu kıyamet algısı daha kuvvetlidir.

Ölmüş kocasını

Ve çocuklarını

Bir kıyamet gibi düşünen

Yaşlı nineler (Gün Doğmadan, "Hızır ile Kırk Saat", s.287.)

Kadın ölümleri olağanüstüne olan dikkati keskinleştiren bir nitelikle şiire girer.

Ölecek olan bir kadın (Gün Doğmadan, "Hızır ile Kırk Saat", s.345.)

Yaklaşır kıyameti

Burda bir kadın ölmektedir

Yaklaşır kıyameti

Burda bir kadın ölmektedir (Gün Doğmadan, "Hızır ile Kırk Saat", s.258)

Bir başka dizede yine insanın yüksek duyarlık zamanlarına dair imgelerle birlikte çocuk ölümü bir kez daha karşımıza çıkmaktadır.

Her çocuk ölümünde (Gün Doğmadan, "Hızır ile Kırk Saat", s.213.)

Annesini kaybetmiş çocuğun uyandırdığı hassasiyet duygusu Hızır ile Kırk Saat'in ayın yarılması mucizesine ve dolayısıyla olağanüstü olana ilginin yoğunlaştırıldığı, şairin kendi deyimiyle "ayı yüreğimizde diriltişimiz"²⁸ şeklinde özetlenecek bölümünde ay, yeni doğmuş annesini kaybetmiş bir çocuğa benzetilmektedir. Bu yaklaşımın sebebini, olağanüstü olana/vahye tıpkı o çocuğa

²⁸ Karakoç, *Gün Doğmadan*, s.253.

oluşturduğumuz hassasiyet gibi üzerine titirmişçesine hissedeceğimiz yüksek duyarlık yetisine ulaşılması hedefi olarak anlamak mümkündür.

*Ay yeni doğmuş
Ölü anneli
Bir çocuk gibi
Teslim edilmiştir bize*

*Biz ölümden
Ve yalımdan arıttık
Ay yerleşecektir
Yerimize (Gün Doğmadan, "Hızırla Kırk Saat", s.253.)*

Çünkü vahy ya da hakikat ölümden ve yalımdan azadedir.

Şair bir başka dizede yine ayışığı ile ölümü birlikte anmakla birlikte yukarıdaki çağrışımlardan ziyade daha poetik/estetik bir imaj hissi vermektedir.

Ölümü anışımız ayışığında (Gün Doğmadan, "Hızırla Kırk Saat", s.253.)

Karakoç'un en çok ilgi gören hatta bir dönemin başlangıcı kabul edilen Balkon şiirinde modern şehir eleştirisini çocuk ölümü üzerinden yaptığını görmekteyiz.

*Çocuk düşerse ölür çünkü balkon
Ölümün cesur körfezidir evlerde
Yüzünde son gülümseme kaybolurken çocukların*

Anneler anneler elleri balkonların demirinde (Gün Doğmadan, "Balkon", s.81)

Son dizede yine şairin çocuk ölümüyle anne arasındaki ilişkiye bir gönderme yaptığını görüyoruz.

*Gelecek zamanlarda
Ölüleri balkonlara gömecekler
İnsan rahat etmeyecek
Öldükten sonra da* (Gün Doğmadan, "Balkon", s.81)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Ayrıca anne figürünün bir başka yönüne dikkatimizi çeker şair. Anne insanı öteden soluklandıran bilgiler öğreten bir bilgedir aynı zamanda.

Çocukluğumda öğretmişti annem

....

Uçaktan düşülse de ölmeyi (Gün Doğmadan, "Hızır ile Kırk Saat", s.242.)

Hatta insan öteden haberli oldukça ya da öteye kalbini açtıkça anne öldükten sonra da ona öğretmeye devam edecektir.

Öldükten sonra gelen anne (Gün Doğmadan, "Taha'nın Kitabı", s.334.)

Bütün bu anlam ve yorum zenginliğine rağmen anne ölümü, bu kaçınılmaz hakikat son derece insani ve hüznü olmaktan kurtulamaz

Anneler ölümü reddededursun toprağın arabistanında (Gün Doğmadan, "Taha'nın Kitabı", s.319.)

Öldü götürdük bir gelin gibi

....

Öldü başka kadınlar yıkadı (Gün Doğmadan, "Taha'nın Kitabı", s.321.)

Ve şair son anlarında yaşlı kadınlara/annelere en saf havayı sunmak dondurma alan çocuk gibi sevindirmek ister.

Getirin ağızlarına

En saf havayı döndüre döndüre

Dondurma sunar gibi çocuklara

Sunun ölen o yaşlı kadınlara (Gün Doğmadan, "Hızır ile Kırk Saat", s.259.)

Çünkü çocuklar geçer

Ölümün en yumuşak en ayarlı yerinden (Gün Doğmadan, "Sevgi I", s.92.)

Ebubekir Eroğlu Karakoç'un, ölüm imgesini "anne, sevgi, çocuk" imgeleriyle birlikte kullanmakla bir yumuşaklık elde ettiği ve

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

onu yaşamın içine getirmeyi sağladığı şeklinde yorumlamaktadır.²⁹ Bu yorumun son derece isabetli olduğu kanaatindeyiz.

8. Ölüm-Aşk

Sezai Karakoç şiirinde ölüm vurgusu, aşk ile ilgili mısralarda da kendisine yer bulmuştur. Zaman zaman yorumu oldukça zorlayan ifadeler de vardır. Ancak şiir yolculuğunun erken dönemlerinde dahi bu vurgu kendisini hissettirir.

Hayat bir ölümdür, aşk bir uçurum... (Gün Doğmadan, "Yağmur Duası", s.10.) mısraı şairin ilk şiirlerinden "Yağmur Duası"nda yer alır. Son derece yalın, sade ve anlaşılır denebilecek bir şiirde bu kadar derin bir ifade elbette tesadüf değildir. Çünkü Sezai Karakoç'un özgün taraflarından biri olarak onun şiirini gideceği yeri hep bilmesi bu ifadeyi oraya yerleştirmiştir. Çok genç bir şairin aşk üzerine kafa yorması yadırganamaz. Dikkat çekici olan hayatın nihai anlamda ölüme çıkartılması ve hemen yanı başında aşkın uçurumla özdeş kılınmasıdır. Bir bakıma bu ifade aşktaki güçlü hayatîyetin ölümlüme dizginlenmesidir. Zannediyoruz burada konu edinilen beşeri aşktır. Çünkü aşka dair olumsuzlanan bir çağrışım söz konusudur. Sonraki dönemlerde ya da beşeri değil ilahi aşktan söz edilen mısralarda aşk ve ölümsüzlük duygusu bir arada yer almıştır ve herhangi bir olumsuzlama yer almaz. Yine Karakoç'un ilk şiirlerinden Monna Rosa'nın ikinci bölümünün "Ölüm ve Çerçeveler" olarak isimlendirilmesi şairin dünyasına ölüm kavramının çok erken bir dönemde yerini bulmuş olduğunu gösterir. Bu yüzden sırlıklam bir aşk şiiri olarak görünmeye müsait olmakla birlikte Monna Rosa yüksek bir metafizik duyarlılığın ayak seslerini duyurmaya başladığı, biçimsel olmasa da içerik bakımından çok karakteristik bir Karakoç şiiridir. Zaten şiirin ilk bölümlerindeki yoğun olarak kendisini hissettiren beşeri aşk teması şiirin son bölümlerinde ilahi aşka evrilişini de aynı yoğunlukta hissettirir. Buradan şunu çıkarabiliriz, Karakoç şiirinde ölüm ve aşk yan yanadır.

Bilirim geçmektir bir sevgi

Ölümün en yumuşak en ayarlı yerinden (Gün Doğmadan, "Sevgi I", s.92.) mısraları sevgi ile ölümün yumuşak bir hal almasını anlatır. Hatta aynı şiirin devamındaki mısra da ölüm " yumuşak" olmanın da ilerisinde " sıcak hoşluğu" olan bir duruma dönüşür.

²⁹ Ebubekir Eroğlu, *Sezai Karakoç'un Şiiri*, s.25.

Sıcak hoşluğunu anlarlar ölmenin (Gün Doğmadan, "Sevgi II ", s.93.)

Ölümlle yakınlaşma halindeyken sevgilinin orada bulunması –ölümü güzelleştirir. Buradaki sevgiliyle bir arada bulunmayı fiziksel ortamdan ziyade ruhsal bir birliktelik şeklinde yorumlamak gerekir. Ayrıca muhatabın beşeri sevgili olması kadar ilahi sevgili olması da imkan dahilindedir. Her iki durum da şiirde vurgulanan temaya uygun düşer.

Kendinden bir şeyler kattın

Güzelleştirdin ölümü de

Ellerinin içiyle aydınlattın

Ölüm ne demektir anladım (Gün Doğmadan, "Ben Kandan Elbise Giydim Hiç Değiştirsinler İstemezdim", s.94.)

Kronolojik olarak önce olmakla birlikte anlam olarak yukarıdaki dörtlüğün hemen bir adım sonrası diyebileceğimiz aynı ilhamı bünyesinde taşımaktadır.

Güneş yap aşka güzel ölümleri uslu ölümleri (Gün Doğmadan, "Tahta At", s.72.)

Hakkını vererek ölümlerse aşkı aydınlatan güneş olur ölüm. Burada ölümle birlikte aşka/sevgiliye kavuşma yaklaşımına telmih olduğu kanaatindeyiz. Bir bakıma ölüm tüm hakikatlerin aydınlanmasıdır. Yine burada tasavvufi anlayışın izleri söz konusudur. Ancak güzel ve uslu ölümlerle aydınlığa kavuşulabilir. Çünkü aşkın ölümsüzlük niteliği vardır.

Aşkın ölümsüz geometrisi (Gün Doğmadan, "Hızır ile Kırk Saat", s.246.)

Ölümün aşkla yumuşaması söz konusudur.

Ben kandan elbiseler giydim hiç değiştirsinler istemezdim (Gün Doğmadan, "Ben Kandan Elbise Giydim Hiç Değiştirsinler İstemezdim", s.94.)

Ölüm, ürkütücülüğünü ancak aşkla kaybedebilir. Bu yüzden şair ölüm yatağındaiken de sevgiliyi ister yanında:

Seni bana getirsin ölüm yatağındaiken (Gün Doğmadan, "Tahta At", s.72.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Aşk ve hüznün umarsızlık değil, arınma sıçrama ve gelişme vesilesidir. Platonvari deyişle, yüreği mekan tutan sevgi, görelî güzelliğinden düşünce ve eylem güzelliğine, oradan bilgi ve hikmet güzelliğine, en sonunda da tüm güzelliklerin kaynağı olan salt güzelliğe doğru açılım gösterir. Güzellik Tanrı katından gelir ve yine oraya doğru gelişir.³⁰ Çünkü Karakoç'un dünyasında aşk ile ölüm-sonsuzluk arasında gözden kaçırılmaması gereken bir içiçelik vardır. Aşkın geometrisi ölümsüzdür.³¹

Şiirde yeniden, hep yeni baştan keşfedilen şey sevgidir. Bir kopuş ve unutuş asla söz konusu değildir. Şiir sürekli bir tazeleniş ve aşkın yeniden ikrarı şeklinde ortaya çıkar. Aşk şiirin atomudur; o yürek toprağını derinden işleyen ve orada ölümsüz iz bırakandır.³² Çünkü aşkın ölümsüz aleme işaret eden tarafı vardır. Bu nedenledir ki aşktaki hayatîyet/dirim ölümü ürküten bir nitelik taşır.

Ey geçmez gençliğin telaşsız sesi

Sesinle ölümü ürkütmüş terletmişsin

Bir piknik yer altı gençliğine gözlerin

Saçların bir başlangıç eski zaman leylaklarına

Bir vakit gelse ki kapansam ayaklarına (Gün Doğmadan, "Kav", s.142.)

Çünkü aşkı veya aşka dair olanı ölmüş olanda bulamazsın.

Sevgilinin saçı ne bulunur

Ölmüş kedilerin kemiklerinde (Gün Doğmadan, "Taha'nın Kitabı", s.334.)

Aynı düşünüşün bir başka ifadesi de Leyla ile Mecnun'da kendisine yer bulur. Leyla'nın aşk ile girdiği çıkmazlıkta yaşadığı gelgitler şöyle dile getirilir.

Nasıl öldürmeli ölmeyeni

Nasıl diri sayarsın ölü olanı (Gün Doğmadan, "Leylâ Köşesi", s.596.)

³⁰ Vefa Taşdelen. "Yazgının Şiiri", *Yedi İklim*, Eylül 200, C. 13, S. 126, s.37.

³¹ Karakoç, *Gün Doğmadan*, s.246.

³² Vefa Taşdelen, "Yazgının Şiiri" s.38.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Leyla'nın aşkını öldürmeye çalışmasını "ölmeyeni öldürmeye" çalışmak olarak niteleyen şair, aşkını kaybetmiş olanın da diri kabul edilemeyeceğini vurgulamaktadır. Aşk ile ölümsüzlük arasında ki ilişkiye bir kez daha dikkat çekmektedir.

Karakoç'un Sabun yası³³ isimli şiiri yorumlamakta zorlandığımız bir şiir olarak karşımızda durmaktadır. Şiirde nişanlı ile ölüm arasındaki bağdan bahsedilmektedir. Özellikle

Nişanlı sabun demesini

Bilmeyenlere denir

Ve

Nişanlı ölü nedir

Bilmeyenlere denir (Gün Doğmadan, "Sabun Yası", s.86.)

mısralarındaki nişanlı ifadesiyle hayata olan aşırı ya da anlamsız tutku kastedilmiş olabilir diye düşünüyoruz. Çünkü bir hoşgörü de varolmakla birlikte ihsas ettirilen bir olumsuzlama söz konusudur. Şair olumlu bir yaklaşımdan bahsedecek olsa aşk veya aşkla ilgili bir kelimeyi seçerdi kanaatindeyiz. Şiirin son mısralarında şairin bu dünyadaki aşk anlayışına sırtını dönmesi de bu yoruma uygun düşmektedir. Sonsuzlukla bağı olmayan ne aşk ne neşe/hayat insanın dardına çare olmaz. O durumda ölmek tercih edilir.

Ne aşkı ne neşesiyle

Dünya

Onmakta bizi

Gelin gömün bari (Gün Doğmadan, "Sabun Yası", s.86.)

Karakoç'un aşk ile ölüm arasında gördüğü ilişkinin temeli zannediyoruz onun şu ünlü cümlesinde aranmalıdır. "Benim şiirim, aşk hürriyet arayış ve ölüm gibi, varolmanın dinamitlendiği noktalardaki trajik espriyi, irrasyonele, absürde bulanmış, (Mutlak)ı zaptetmek istiyor. Gittikçe bunu yapmak istiyor şiirim."³⁴

³³ Karakoç, Gün Doğmadan, s.86.

³⁴ Sezai Karakoç, Edebiyat Yazıları II, Diriliş Yayınları, İstanbul 2007, s.44

9. Şairin Ölümle Bireysel İlişkisi

Sezai Karakoç şiirine yekpare olarak bakıldığında, onun sofistike bir ölüm yaklaşımı geliştirdiği görülür. Ancak ölümün bir şekilde yer bulduğu mısralar ayrıntılı olarak ele alındığında onun şair-insan kimliğinin son derece bireysel duyularını da görmekteyiz. Bu başlıkta bunlara değinmeyi uygun gördük. Aslında bunlar da yukarıdaki başlıklar içinde kolayca kendisine yer bulacak fikri bütünselliğe uygun olarak doğmuş mısralardır. Ancak bireysel vurgunun yoğun olarak hissedildiği, son derece naif bu mısralara ayrı bir başlık ayırmak daha uygundu. Bu bir bakıma onun ölüm anlayışını da zihnimizde bütünleyecektir. Nihayetinde “şairin yaşamı da şiire dahildir”.

Şair ölümü pek aklından çıkarmaz. Aniden hissedilen “göz kaş etme” gibi olur olmaz yerde kendini hatırlatır. En çok da gün doğarken ve gün batarken.

Ölüm bana günde iki kere göz kaş eder

Gün doğarken ve gün batarken (Gün Doğmadan, “Köpük”, s.130.)

Bu nedenledir ki ölümle çok uğraşmıştır.

Nice kez dişledim ölümün etini (Gün Doğmadan, “Leylâ ile Mecnûn/Dönüş”, s.577.)

Mezarlardan sesler duymuştur.

Mezarlardan yeni sesler (Gün Doğmadan, “Şehzâdebaşı’nda Gün Doğmadan”, s.116.)

Ölülerle iletişim kurmuş gibi haller yaşamıştır.

Ölüyle konuşulan saatler (Gün Doğmadan, “Hızırla Kırk Saat”, s.209.)

Kendi halini ölüme benzetmiştir.

Bir ölüm gibi gurbetleşmiş biriysen de ülkemde (Gün Doğmadan, “Gül Muştusu IV”, s.371.)

Yatağını kabir gibi hissetmiştir.

Korkularımdan ördüyse de ulu bir kefen

Yatağı kabir yapıp bir ölü gibi durdum (Gün Doğmadan, “Hızırla Kırk Saat”, s.243.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Şerbetliyiz küçük ölümlere akrepten gelen (Gün Doğmadan, "Taha'nın Kitabı", s.324.) dese de ölüm ürkütücü ve üzücüdür. Özellikle annesinin ölümü onu çok etkilemiştir.

En çetin savaşımı verdim o gece

İki dünya savaşı ondan bir yapraktı nerdeyse

İlkin anne ölümünü kullanarak geldi

Sonra akli kınamış bir kardeş yedeğinde (Gün Doğmadan, "Hızır Kırk Saat", s.240.)

Ölüm duygusu ile halleşmesinin kolay bir süreç olmadığını da ipuçlarını verir.

Ölüm ki tabiatüstü hayatların meneceri

En yeni buluşu intihardır (Gün Doğmadan, "Köpük", s.130.)

Artık işim yok hastalıklarla vehimlerle

İntiharlarla elle başla hazırlanan ölümlerle (Gün Doğmadan, "Taha'nın Kitabı", s.328.)

İntihar dedikleri patronu da denedik

Ağzını aradık iş yok onda

Kullanışsız ve antik bir şapka

Meksikalıların şapkasına benzer

Ölümden bir demet derlenen ölümlerle

Derlenen insan ölümleriyle... (Gün Doğmadan, "Köpük", s.131.)

Şair ölüm algısının farklı olduğunu biraz da soğuk bir ifadeyle dile getirir.

Gün gelecek toprağın altına uzanacağız

Her gece saat beş sularında sizi

Toplar damarlarımızın içinde bekleyeceğiz (Gün Doğmadan, "Şahdamar", s.43.)

Her şeye rağmen çağın ölüm algısı da ona göre değildir.

Sizin matmazel bir ölse siz onu bir daha göremezsiniz

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Halbuki bizim ölülerimizi teyzem görüyor (Gün Doğmadan, "Ötesini Söylemeyeceğim", s.48.)

Şairin bireysel ölümünü pek de dert etmediğini görürüz. Çünkü o ölümü artık hakikat penceresinden seyretmektedir. Mevlânâ'nın kullandığı kelimeye çağrışımla bu vurguyu perçinler.

Ölüler gelmiş çitlenbikler sarmaşıklarla

....

İçi ölümlle dolu

Dönen bir huni

Doğarken güneş

Kesilmiş ölü yüzlerden

...

Ölüm geldi bana düğün armağanın gibi (Gün Doğmadan, "Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine", s.429.)

Daha önce sözü edilen "Tükenin var olun varlığıyla Varlığım" (Gün Doğmadan, "Hızır Kırk Saat ", s.295.) anlayışı ölüm olgusuna da rengini verir. Yüksek bir duyuş düzeyine ulaştığını fark ederiz.

Benim kalbimden başlıyor ölenlerin ölümleri (Gün Doğmadan, "Taha'nın Kitabı", s.325.)

Alemin neşesi kadar hüznü de şairi sarar.

Bütün çiçeklerle donanıp

Bütün insanlarla ölen (Gün Doğmadan, "Çatı ", s.109.)

Ölürken çok insani bir isteği vardır.

Doktor istemem annem gelsin

Yataklar denize atılsın

Çocuklar çember çevirsin

Ölürken böyle istiyorum (Gün Doğmadan, "Rubailer 3", s.108.)

Burada şairin annesini istemesi, son derece insani/çocuksu bir duyguyu, bir şefkat ihtiyacı anlamını barındırdığı kadar, ölümün

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

ruhlar aleminde bir buluşma olarak algılanmasına da imkan sunmaktadır. Çünkü ölüm bir diriliştir.

Ölüp dirilme töreni

Ruhu diriltme şöleni (Gün Doğmadan, "Dördüncü Ayın", s.503.)

İnsan haber memesini emerse ölünceye dek –bu ifadeden kasd edilenin vahy ve daha geniş anlamıyla aşkın bilinç hali olduğunu söyleyebiliriz- ölüm bir anne haberi kadar yumuşak bir hal almıştır.

İnsan ölünceye kadar emen haber memesini

Kurumuş çeşmelerden işiten anne sütünün sesini

Ölüm bile gelir insana bir anne haberi gibi (Gün Doğmadan, "Esir Kentten Özülke'ye VI", s.447.)

Sadece ölünce unutulmak hoşuna gitmez şairin.

Ölümümle unutup yokluğa gömerler beni (Gün Doğmadan, "Leyla İle Mecnûn/Karabasan", s.550.)

Biraz da kendisini yalnız hisseder.

Ölsek bir döğünen mi var arkamızda önümüzde (Gün Doğmadan, "Taha'nın Kitabı", s.320.)

Karakoç şairi "büyük ağıtçı" olarak nitelemektedir.

Şair o büyük ağıtçı geldi dünyamıza

Günlerce gecelerce ağlattı bizi

İrili ufaklı ölenlerimizin ardından

Öldü ve kendi ağıtını yazmadan gitti (Gün Doğmadan, "Şairlere ve Şiire Dair Dörtlükler", s.623.)

Ve bir şairin önce kendi ağıtını yazmasını salık verir. Elbette burada öncelikle şairlerin ölüm karşısında güçlü bir tavır geliştirmelerine işaret vardır.

Şair önce kendi ağıtını yaz

Binlerce ağıttan önce

Gün gelip saat çalmca

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Vaktin olmaz kendi ağıtını söylemeye (Gün Doğmadan, "Şairlere ve Şiire Dair Dörtlükler", s.623.)

Şiirindeki ölüm vurgusunun kendisi de farkındadır. Hatta bu vurgunun şiirine lezzet kattığını ifade eder.

Ölümün baldan ayaklarıyla yürüyen şiirimle (Gün Doğmadan, "Esir Kentten Özüлке'ye", s.446.)

Ama ağıt yazan bir şair olarak da anılmak istemez.

Ben ağıt yazmayı sevmem

Ölümden değil dirilişten yanayım

Ölümden değil ölüm sonrasında yana

Ağıt yazmaktan değil mevlüt yazmaktan yana (Gün Doğmadan, "Şairlere ve Şiire Dair Dörtlükler", s.624.)

Şairin tüm şiir dünyasındaki umut ölümle ilgili dizelerinde de aynen kendini hissettirir:

Daha ölüm gelmeden

Ölüm gibi gelen

Umutsuzluk kıranından

Korku heyheyinden

Ölüm samından (Gün Doğmadan, "Hızırla Kırk Saat", s.281.)

Onu korkutan ölüm değil, umutsuzluktur. Esasen şairin gerek düz yazılarında gerek şiirlerinde bazen ürpertici ve çarpıcı bazen soğuk denebilecek duyular ve bunların ifadesi yer alsada bu tavrın hiçbir zaman umutsuzluğa ve karamsarlığa dönüşmediği, tersine dingin bir ruh teslimiyetinin inşasına kaynak teşkil ettiğini söyleyebiliriz.

SONUÇ

Sezai Karakoç şiirinde ölüm kavramının hem yoğunluk hem de hacim bakımından geniş bir yere sahip olduğunu görmekteyiz. Şair hayat perspektifini belirlerken ölüm gerçeğini çok önemli bir temel eksen olarak kabul etmektedir.

Şairin hayatla ölümü geçişli olarak algıladığını söyleyebiliriz. Bir balkon panoramasında, sokaktan götürülen bir cenazede, eski bir arkadaşı yad ederken hatta aşktan bahsederken

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

dahi ansızın ölüm karşımıza çıkabilmektedir. Bu tavır şairin bilinçli olarak geliştirdiği bir tutumdur. Çünkü o, insanın bu en çıplak hakikate duyarsız kalmasını doğru bulmaz. Bu büyük ve çarpıcı bazen acıtıcı hakikatin hayat üzerine izdüşümleri olsun ister. İnsan ölümü doğru okumalı, ölümle sağlıklı bir ilişki kurabilmelidir. Bu ilişkide ölümün meçhul ve karamsar tarafından ziyade sonsuza ileten, öteki âleme hazırlayan tarafını ön plana çıkarır. İnsanın hayat üzerinde ölümün gölgesini hissetmesini bekler. Ancak bu gölge insanı karamsarlığa ve nihilistliğe itmemelidir. Ölümü yok saymak da mümkün olmadığına göre ölümün varlığını duyumsayarak yaşamalıdır. Hatta şairin ölüm korkusunu da şiirine çok fazla bulaştırmadığını söyleyebiliriz. Ölümle gül inceliği ve zarafetinde bir bağ kurulmasını ihsas eder. Ölümün çok acıtıcı yanlarını da göz ardı etmez. Çocuk ve anne ölümlerinin yürek yakıcı yüzünü de görür. Ama insanın ölümle ilişkisinin niteliğini “gülle ölüm arasındaki sırrı arar” gibi mısralarında ifşa eder.

Şair, yalnız insanın iç dünyasında değil hayatın aktığı tüm mekânlarda ölümün var kılınmasını öngörür. İnsanları mutlu edecek şehirlerin sonsuzluğa ayarlı kılınması gerektiğine inanır. Şehrin ölümlerden uzaklaşmasını hoş bulmaz. Çünkü ölümlerin varlığının şehri hafifleteceğini inanır. Hafifleyen şehirler adeta yükselecek ve yücelecektir.

Sezai Karakoç’un ölüm anlayışının da diriliş düşüncesi etrafında şekillendiğini söyleyebiliriz. Ölüm bir bakıma gerçek dirilik kabul edilir. Çünkü ölen insan hakikatle yüz yüze gelecektir. Ölümü öldürenler gerçek dirilerdir. Şair de ölümü kendine payanda yapmış bir dirilik peşindedir.

Belirtmemiz gereken önemli bir nokta ise şairin, ölüm anlayışında tasavvufi düşüncenin izlerini sık sık hissetmemizdir. Sezai Karakoç da tasavvuftaki “ölmeden önce ölmek” sırrını arayanlardandır. Tasavvufi sembol ve kavramlara kendi üslup özellikleri dahilinde atıflar yaptığını görürüz. Ama onun özgün şiiri kendinden taviz vermediği için bunlar ilk planda fark edilmezler. Şiirin alt metinlerini de irdelemek gerekir. Kendisinin ifade ettiği üzere Muhyiddin İbn Arabi, Mevlânâ ve Yunus Emre onun üç büyük üstadıdır. Bu yüzden onun için de ölüm “düğün armağanı”dır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki Sezai Karakoç, düşünce dünyasında sistematize ederek sofistike bir hale getirdiği ölüm anlayışını şiirine taşımıştır. Ölümü bir ruh metamorfozu olarak gören

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

şair, ölüm karşısında ince bir duyarlık çizgisini korumakla beraber, güçlü bir tavır geliştirmeyi başarmıştır. Ölümü anan, onu hayatına adeta karan, ölümü yok saymayan yani onu doğru okuyan insan kendisini ölümden ötedeki gerçek özgürlükle özgür kılacaktır. Ki insan ancak böylelikle "Tanrı'nın ebedilik ülkesinden gelen havayı solur."

KAYNAKÇA

- EROĞLU, Ebubekir, *Sezai Karakoç'un Şiiri*, Bürde Yayınları İstanbul 1981.
- BAYRAKTAR, Osman , "Sezai Karakoç Şiirinde Yönelişler, Yedi İklim, Eylül 2000, C.13, S.126, s.10-17.
- BERKİ, Kamil Eşfak, "Monna Rosa Şiiri ve Belirlemeler", Kitap Dergisi, Aralık 1998, Yıl:13, S.93, s.20-24.
- KARATAŞ, Turan, *Doğunun Yedinci Oğlu-Sezai Karakoç*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 1998.
- KARAKOÇ, Sezai, *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2006.
- KARAKOÇ, Sezai, *Edebiyat Yazıları II*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2007.
- KARAKOÇ, Sezai, *Gündönümü*, Diriliş Yayınları, İstanbul 1979.
- KARAKOÇ, Sezai, *Yitik Cennet*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2001.
- KARAKOÇ, Sezai, *Dirilişin Çevresinde*, Diriliş Yayınları, İstanbul 1988.
- KARAKOÇ, Sezai, *Ruhun Dirilişi*, Diriliş Yayınları, İstanbul 1979.
- KARAKOÇ, Sezai, *İslâm*, Diriliş Yayınları, İstanbul 1997.
- KARAKOÇ, Sezai, *Diriliş Muştusu*, Diriliş Yayınları, İstanbul 1980.
- KIERKEGAARD, Soren, *Kaygı Kavramı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2006.
- SCHİMMEL, Annemarie , *Ben Rüzgarım Sen Ateş*, İstanbul 2007.
- ŞAHİN, Eyüp, *Farabî'de Zihin Felsefesi*, Yayınevi Yayınları, Ankara 2009.
- TAŞDELEN, Vefa, "Yazgının Şiiri", *Yedi İklim*, Eylül 2000, C."113, S.126, s.36-41.
- YAZICIOĞLU, Ruhattin , *Gazâli Düşüncesinde Ruh ve Ölüm*, Cedit Neşriyat, Ankara 2002.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*